

Høring - forslag til endringer i bestemmelsene om fagprøve, svenneprøve, praksisbrevprøve og kompetanseprøve

Uttalelse - Delta - en arbeidstakerorganisasjon i YS

Status: Innsendt til Utdanningsdirektoratet
Innsendt og bekreftet av instansen via: einar.hanisch@delta.no

Innsendt av: Einar Hanisch

Innsenders e-post: einar.hanisch@delta.no

Innsendt dato: 10.10.2017

Hvilken organisasjon?: Delta - en arbeidstakerorganisasjon i YS
Organisasjon (Privat)

Stilling: Spesialrådgiver

✓ Jeg bekrefter at denne uttalelsen er på vegne av hele oppgitte organisasjon.

Høringsbrev om endringer i bestemmelsene om fagprøve, svenneprøve, praksisbrevprøve og kompetanseprøve

Avsender: Juridisk avdeling 1

1. INNLEDNING

Utdanningsdirektoratet sender med dette på høring forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven (heretter kalt forskriften) §§ 3-48 til 3-68 om fag-, svenne-, praksisbrev- og kompetanseprøven. Vi foreslår både endringer i innhold og struktur. Vi foreslår også noen endringer i del VI om dokumentasjon. Her foreslår vi tilsvarende endringer i forskriften kap. 4 og forskrift til friskoleloven.

Høringsbrevet er strukturert på denne måten:

1.	Innledning
2.	Bakgrunn
3.	Gjeldende rett
4.	Utdanningsdirektoratets vurderinger og
5.	Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslag til forskriftsendringer med merknader følger vedlagt i et eget dokument.

Våre høringer er åpne for alle, og de som ønsker det kan uttale seg. Høringsfristen er satt til 16.10.2017.

2. BAKGRUNN

Utdanningsdirektoratet satte selv i gang et arbeid med å revidere bestemmelsene i forskrift til opplæringsloven kapittel 3 del VII om fag-, svenne- og kompetanseprøven. Med unntak av enkelte små tilføyelser, har disse bestemmelsene ikke vært endret siden 2009, og tilbakemeldinger fra skolesektoren og bedrifter viser at det er behov for å foreta visse endringer. Formålet med revisjonen er å endre de bestemmelsene som ikke fungerer etter sin hensikt, og bidra til å gjøre bestemmelsene i delkapittelet tydeligere og enklere.

I prosessen har vi involvert fylkesmenn, fylkeskommuner og faglige råd. De har kommet med synspunkter på hva som bør og ikke bør endres i dagens bestemmelser. Disse innspillene har, sammen med direktoratets egne erfaringer, utgjort grunnlaget for forslagene nedenfor.

3. GJELDENDE RETT

Forskrift til opplæringsloven kapittel 3 omhandler individuell vurdering i grunnskolen og i videregående opplæring. De særskilte reglene for fag-/svenneprøven, praksisbrevprøven og kompetanseprøven står i del VII §§ 3-48 til 3-68.

Forskrift til opplæringsloven § 3-48 og § 3-49 omhandler fag- og svenneprøve og praksisbrev- og kompetanseprøve generelt, mens § 3-50 handler om oppmelding. I § 3-51 er det fastsatt krav om bestått for å fremstille seg til fag- og svenneprøve. I §§ 3-52 til 3-55 omhandles særskilte eksamensordninger. Paragraf § 3-56 er om prøvenemd, mens §§ 3-57 til 3-61 inneholder krav til innhold, gjennomføring, vurdering, utarbeiding og oppbevaring av prøvene. Ny fag- og svenneprøve, praksisbrevprøve og kompetanseprøve omhandles i § 3-62, utsatt prøve i § 3-63 og særlig tilrettelegging av prøvene i § 3-64. Reaksjonsmåter ved fusk og bortvisning fra prøvene reguleres i § 3-65 og § 3-66. I § 3-67 står det om krav til fag- og svennebrev og praksisbrev, mens vitnemål og kompetansebevis reguleres i § 3-68.

Bestemmelsene må ses i sammenheng med både resten av bestemmelsene i kapittel 3 om vurdering, og de øvrige bestemmelsene om fag- og yrkesopplæring i lov og forskrift, herunder Læreplanverket for Kunnskapsløftet.

4. UTDANNINGSDIREKTORATETS VURDERINGER OG FORSLAG

4.1. ENDRINGER I INNHOLD

Her omhandler vi de mest sentrale forslagene til innholdsmessige endringer. Noen mindre forslag til endringer omhandler vi i punkt 4.3. Endringer som ikke er realitetsendringer finner dere i merknadene til de enkelte bestemmelsene.

4.1.1. TIDSPUNKT FOR PRØVEN

Det følger av opplæringsloven § 4-4 at lærebedriften skal melde opp lærlingen eller praksisbrevkandidaten til fag- eller svenneprøven eller praksisbrevprøven så nær som mulig tiden da læretiden er ute. En lærekandidat skal ved slutten av kontraktstiden få mulighet til å gå opp til en kompetanseprøve som viser nivået opplæringen har ført frem til. I forskriften §§ 3-48 og 3-49 er det utdypet at fag- og svenneprøven, praksisbrevprøven og kompetanseprøven som hovedregel skal «gjennomførast ved slutten av opplæringstida og skal normalt vere avslutta seinast innan to månader frå dette tidspunktet».

Vi har fått tilbakemeldinger fra flere fylkeskommuner som mener at det er behov for tydeligere regler for når prøven kan avholdes. De fleste fylkeskommunene har spilt inn at bedriftene vanligvis avholder prøvene i et tidsrom fra to måneder før til to måneder etter at læretiden er avsluttet. Noen fylkeskommuner opplyser om at de har krevd samtykke dersom prøven har vært avlagt før kontraktens utløp, fordi det innebærer en avkortning av læretiden. Vi har også fått innspill om at begrepet «opplæringstida» kan oppfattes som om prøven allerede kan avholdes etter at ett år av læretiden er gjennomført. Et faglig råd har spilt inn at det er viktig med fleksibilitet for når kompetanse reelt kan prøves i enkelte lærefag. Direktoratet har også forstått det slik at særlig små lærebedrifter har en del utfordringer, bl.a. med tanke på oppdrag, sykefravær e.l., som gjør det mindre forutsigbart for dem å planlegge når prøven skal avlegges.

4.1.1.1. Begrepsavklaring

I forskriften §§ 3-48 og 3-49 brukes begrepet «opplæringstida». Dette begrepet er brukt på ulik måte forskjellige steder i opplæringsloven. Noen steder blir det brukt som uttrykk for antall år med opplæring, andre steder som tiden til opplæring og verdiskapning (som i § 3-48 og § 3-49). Vi foreslår å endre dette begrepet til «læretida». At det brukes ulike begrep i loven og forskriften, som «opplæringstid», «læretid» og «kontraktstid» har også ført til misforståelser i sektor. Vi

mener at «læretida» er et bedre begrep for Vg3/opplæring i bedrift, og at det harmonerer bedre med lovteksten enn «opplæringstida».

Hvilke fag som skal ha læretid i bedrift og hvor lang læretiden skal være, fremgår av Læreplanverket for Kunnskapsløftet og den tilhørende tilbudsstrukturen. Det er med andre ord den fastsatte læretiden i tilbudsstrukturen som er styrende for lengden på læretiden, og ikke hvilket begrep man bruker. På den annen side er det viktig med et begrep som oppfattes som dekkende i de fleste tilfeller. Opplæringstiden i bedrift omfatter som hovedregel ett år med opplæring og ett år med verdiskapning. I praksis er det ingen klar grense for hvor opplæringen slutter og verdiskapningen begynner, selv om det vil være mest opplæring i begynnelsen. Begrepene gir derfor anvisning på hele perioden det er inngått lære- eller opplæringskontrakt for. I rørleggerfaget står det f.eks. i tilbudsstrukturen at opplæringen i bedrift er på 2,5 år. Lærlingene tegner da lærekontrakt for 2,5 år. Opplæringstiden, læretiden eller kontraktstiden vil da være på 2,5 år.

Det er også viktig å være oppmerksom på noen få opplæringsløp i tilbudsstrukturen, som f.eks. dataelektronikerfaget, der det er et klart skille mellom opplæring og verdiskapning, fordi opplæringsdelen er ferdig etter Vg3 i skole. Selv om opplæringen gjøres ferdig på Vg3, anses ikke «opplæringstiden» for avsluttet før kandidaten har hatt verdiskapningsdelen i bedriften, noe som innebærer at fagprøven ikke kan avholdes før kandidaten også har hatt verdiskapning i bedrift. Vi ser imidlertid at dette kan misforstås ved bruk av begrepet «opplæringstid».

Elever som ikke får læreplass, har rett til Vg3 i skole, jf. opplæringsloven § 3-3 femte ledd. Vg3 i skole skal erstatte læretiden/opplæring i bedrift. Elevene skal etter endt opplæring få gå opp til fag- eller svenneprøven i faget. Selv om det ikke følger av en naturlig forståelse av begrepet, vil elevene regnes som å ha fullført «læretiden» etter forskrift til opplæringsloven § 3-48 når de har fullført alternativ Vg3 i skole.

Er dere enig i at begrepet «læretida» erstatter «opplæringstida»?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

4.1.1.2. Avleggelse innenfor læretiden

Vårt forslag til ny hovedregel er at prøven må avlegges før læretidens utløp. Det innebærer at prøven ikke lenger kan avlegges etter at kontrakten og læretiden er avsluttet. Når kontrakten opphører, vil i utgangspunktet ikke bedriften eller lærlingen og lærekandidaten lenger være forpliktet av kontrakten. Av hensyn til kandidatenes rettsikkerhet, mener vi derfor at hovedregelen må være at all opplæring og avleggelse av prøven skal skje innen kontrakttidens utløp. Dette kan sammenlignes med elever som avlegger eksamen innen skoleårets slutt. En uheldig konsekvens av at lærlingene, praksisbrevkandidatene og lærekandidatene kan avlegge prøven utenfor læretiden, er at dersom det ikke foreligger en gyldig kontrakt, er kandidatene ikke formelt lærlinger, praksisbrevkandidater og lærekandidater, og heller ikke beskyttet av ulykkesforsikringen som fylkeskommunen har en plikt til å ha, jf. forskriften § 8-1. De er heller ikke beskyttet av yrkesskadeforsikringsloven, da de ikke er arbeidstakere når kontrakten har utløpt, jf. opplæringsloven § 4-2.

En forsinket fag- og svenneprøve kan også føre til et forsinket opplæringsløp for de som ønsker å ta videre utdanning. Kravene for inntak til Y-veien på høgskole og inntak til ett års påbygning til

generell studiekompetanse, er fag- eller svennebrev. Dersom prøven avholdes opp til to måneder etter kontrakten er utløpt, kan videre utdanning bli ett år forsinket for disse kandidatene. Dette gjelder særlig for de lærlingene som har inngått lærekontrakt om sommeren.

Vi har forståelse for at bedriftene og fylkeskommunene kan ha utfordringer knyttet til noen lærefag når det gjelder å avholde prøven. Vi har også forståelse for at flere bedrifter ikke har den samme forutsigbarheten med tanke på planlegging som skolene har. Bedriftene må på den annen side være innforstått med at en godkjenning som lærebedrift og inngåelse av lærekontrakt forplikter dem til å gi den opplæringen kandidaten har krav på etter loven. Vi mener at det i de fleste fag vil la seg gjøre å avholde prøven før kontrakttidens utløp ved hjelp av god planlegging og samarbeid mellom både fylkeskommune og bedrift.

Støtter dere at fag-, svenne-, praksisbrev- og kompetanseprøven som hovedregel skal avholdes før læretiden er ute?

Vet ikke

Vi er enige i at det i hovedsak vil være en fordel og få avlagt fagprøven før læretidens utløp og at dette er noe å etterstrebe. Samtidig er det slik at det i august er det svært mange avtaler som går ut. Det vil si at prøvenemdene får en stor utfordring med å gjennomføre prøvene og det vil ikke være praktisk mulig uten å måtte bruke sommerferien, noe svært få er interessert i. Derfor må det være mulig å gjennomføre prøven inntil to måneder etter læretiden.

4.1.1.3. Mulighet for å forlenge kontraktstiden

Av innspillene vi har fått, ser vi at både bedrift og kandidaten i enkelte tilfeller kan ha behov for et større handlingsrom for når prøven kan avlegges. Dette kan f.eks. være hvis et fag er sesongavhengig, kandidaten har vært syk i en periode, eller hvis kandidaten ikke føler seg klar til å ta prøven. Dersom begge parter ønsker det, vil det være mulig å forlenge kontrakten. Fylkeskommunen må i slike tilfeller godkjenne en forlengelse, og lærebedriften må lønne kandidaten i tråd med den nye avtalen.

Avleggelse av prøven før læretiden er overI dag er det ikke regulert om prøven kan avholdes før opplæringstiden, og ev. hvor lenge før. Innspillene fra fylkeskommunene viser at det er ulik praksis, og at det er usikkerhet rundt hvor lenge før kontrakttidens utløp prøven kan avlegges. Ut i fra fylkeskommunenes innspill foreslår vi en mer presis formulering, som samtidig åpner for et handlingsrom. Vi foreslår at prøven kan avholdes inntil tre måneder før opplæringstiden er ute. Et slikt forslag vil sette en tidsbegrensning for hvor tidlig det er mulig å avlegge prøven, og dermed gi større forutsigbarhet.

Er dere enige i at det presiseres i bestemmelsen at fag-, svenne-, praksisbrev- og kompetanseprøven kan avlegges fra tre måneder før læretiden er ute?

Vet ikke

På den siden gir det fleksibilitet at prøven avlegges fra tre måneder før læretiden er ute. Samtidig kan kandidaten miste en del læring ved at prøven gjennomføres så tidlig .

? Er det behov for et større handlingsrom for når prøvene skal avlegges?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

4.1.1.4. Iverksettelse

Vi foreslår at ny § 3-48 andre ledd ikke trer i kraft før om lag ett år etter de øvrige bestemmelsen er vedtatt, slik at fylkeskommuner, bedrifter og elever/lærlinger/praksisbrevkandidater/lærekandidater får god nok tid til å innrette seg.

? Er dere enige i at bestemmelsen om avleggelse av prøven trer i kraft om lag ett år etter vedtakelsen?

Ikke angitt holdning

Ingen kommentar fra instansen

4.1.2. OPPMELDING TIL PRØVEN

Oppmelding til fag- og svenneprøven, praksisbrevprøven og kompetanseprøven er regulert i opplæringsloven § 4-4 og forskriften § 3-50. For oppmelding til annengangs prøve gjelder § 3-62.

4.1.2.1. Ansvar for oppmelding

Vi har fått innspill fra noen fylkeskommuner som mener at ansvaret for å melde opp kandidaten burde overføres til fylkeskommunen, i og med at fylkeskommunene bruker mye tid på å få bedriftene til å melde opp. Andre fylkeskommuner mener at det er bedriftene som er nærmest til å melde kandidaten opp. Det fremgår av opplæringslovens § 4-4 at det er bedriftene som skal melde opp kandidatene til førstegangsprøve. Forskriften kan derfor ikke endres før det ev. er gjort en lovendring. Fylkeskommunene kan imidlertid ta utgangspunkt i avslutningstidspunktet i lære- eller opplæringskontrakten når de skal planlegge når prøvene skal avlegges, se forslag i pkt. 4.1.1.

Når det gjelder oppmelding til annengangs prøve er det kandidaten selv som må melde seg opp til prøven. At det er kandidaten selv og ikke lærebedriften som skal melde opp til annengangs fag-og svenneprøve, praksisbrevprøve og kompetanseprøve, kommer av at lærebedriften ikke lenger har et kontraktsrettslig ansvar overfor kandidaten. Det er heller ikke anledning til å pålegge en lærebedrift å forlenge lærekontrakten og arbeidsavtalen med kandidaten. Dette må i så fall gjøres gjennom en frivillig avtale mellom lærlingen og lærebedriften.

Mange bedrifter gir kandidatene en mulighet til å avlegge en ny prøve dersom de ikke består. Vi er enig i at det vil være uheldig for kandidater som ikke består dersom de ikke får avlegge neste prøve i samme bedrift. Fylkeskommunen har imidlertid et ansvar for å gjennomføre en ny prøve.

For å sikre lærlingens rett til annengangsprøve, foreslår vi at bedriften ved inngåelse av lærekontrakten, på frivillig basis, kan forplikte seg til å gi kandidaten rett til å gå opp til en ny prøve og ev. forlenge arbeidsavtalen. En slik mulighet kan nedfelles i standardskjema for lærekontrakter etter opplæringsloven § 4-5, jf. forskriften § 11-6.

? Bør bedriftene fortsatt ha ansvaret for å melde opp kandidatene til prøvene?

Ja

Det bør være bedriftene som har ansvaret for å melde opp kandidatene, men fylkeskommunen har hovedansvaret for å følge med på at det blir gjort.

? Bør det gjøres endringer i standardavtalen for lærekontrakter/opplæringskontrakter, slik at bedriftene kan velge å forplikte seg til å avholde annengangs prøve?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

4.1.2.2. Frist for oppmelding

I forskriften § 3-48 er det fastsatt at fag- og svenneprøven som hovedregel skal gjennomføres ved slutten av opplæringstiden og normalt være avsluttet senest innen to måneder fra det tidspunktet. Det er ikke fastsatt frister for oppmelding til første- og andregangsprøve.

Flere fylkeskommuner mener at det bør fastsettes en frist for oppmelding til fag- og svenneprøven, og at fristen bør være i god tid før prøven. Vi er enig i at det er hensiktsmessig med en slik frist, og foreslår en frist for oppmelding tre måneder før prøven avholdes. Dette gjelder førstegangsprøve. Både fylkeskommune og bedrift vil få en ekstra aktivitetsplikt når fristen nærmer seg utløpt. Bedriften må forholde seg til fristen for oppmelding, og fylkeskommunen bør som ansvarlig for gjennomføringen minne bedriftene på fristen.

Det har også blitt stilt spørsmål om det gjelder en frist for når kandidaten må gå opp til ny prøve. I dag er det ikke satt noen frist for dette. Vi foreslår at det innføres en slik frist. Ettersom fylkeskommunen har en plikt til både å sørge for gjennomføring og dekke kostnadene til en ny prøve, mener vi at det vil være hensiktsmessig for både fylkeskommunen og kandidatene å forholde seg til en frist. Vi foreslår derfor at kandidatene må melde seg opp til ny prøve innen tolv måneder etter første avlagte prøve. Også for de som får forlenget kontrakten sin, vil det være i kandidatens interesse å ikke vente for lenge etter denne kontrakten er utløpt med å avlegge neste prøve.

? Bør det innføres en frist for oppmelding tre måneder før prøven skal avholdes?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

? **Bør oppmelding til annengangs prøve skje innen tolv måneder etter første prøve? Hvis nei, har dere forslag til en annen frist?**

Ja

Ingen kommentar fra instansen

4.1.3. PRØVENEMNDAS OPPMØTE

Det er fastsatt i forskriften § 3-58 første ledd at prøvenemnda skal være på prøvestedet ved prøvestart og prøveslutt. Det innebærer at alle medlemmer av prøvenemnda skal være tilstede.

Flere faglige råd og flere fylkeskommuner har spilt inn at de ønsker å endre kravet til oppmøteplikt for alle prøvenemndsmedlemmer ved prøvestart. De viser til at kravet er ressurskrevende, uten at kravet nødvendigvis sikrer bedre kvalitet. Det finnes både landsdekkende og regionale nemnder, og disse bruker mye tid og ressurser på å reise. Det har også vært trukket frem at det bør være muligheter for å bruke digital kommunikasjon, spesielt i IKT-fag e.l.

Vi foreslår derfor en endring slik at ikke alle medlemmene i prøvenemnda må være tilstede ved prøvestart. Endringen fører til et krav om at minst ett prøvenemndsmedlem må være tilstede på prøvestedet ved oppstart av prøven. Forslaget vil ikke få noen konsekvenser for oppgavene til prøvenemnda. Spørsmål og avklaringer om prøven ved oppstart må ivaretas som i dag. Det vil selvsagt også være mulig for de øvrige medlemmene i prøvenemnda å være tilstede ved oppstart dersom det er ønskelig. Forslaget gjelder også der fylkeskommunen har oppnevnt prøvenemnd til kompetanseprøven, jf. forskriften § 3-58, jf. § 3-60.

Vi foreslår ingen endringer når det gjelder kravet til oppmøteplikt ved prøveslutt. Vi mener at det er avgjørende at hele prøvenemnda er tilstede ved den samlede vurderingen av kandidatens arbeid.

? **Støtter dere forslaget om at minst ett prøvenemndsmedlem, og ikke alle i nemnda, må være til stede ved prøvestart?**

Nei

Ingen kommentar fra instansen

4.1.4. UNNTAK FRA KRAVET OM BESTÅTT FOR Å FÅ FAG- OG SVENNEBREV OG VITNEMÅL

Forutsetningen for å få vitnemål og fag- eller svennebrev er at alle fag og eksamener som følger av fag- og timefordelingen er bestått. Det finnes i dag tre unntak i § 3-44 og § 3-67 der rektor eller fylkeskommune kan gi samtykke, slik at de som ikke har bestått (fått karakteren 1) i inntil to fellesfag likevel kan få fag- eller svennebrev og vitnemål. Unntaket omfatter ikke dem som får IV i faget. For praksisbrev er det åpnet for unntak i ett fellesfag. Vi vil understreke at §§ 3-44 og 3-67 gjelder dokumentasjon, og ikke fritak fra vurdering med karakter.

Unntakene er:

«a. læringen eller eleven har vore fritaken for vurdering med karakter i faget eller faga i grunnskolen

b. lærlingen eller eleven har vore fritaken for vurdering med karakter i faget eller faga i den vidaregåande skolen

c. lærlingen eller eleven har spesifikke lærevanskar, t.d. store lese- og skrivevanskar eller store matematikkvanskar.»

Unntaksbestemmelsene i § 3-44 og § 3-67 benyttes i varierende grad og på varierende grunnlag rundt omkring i landet. Faglige råd har gitt uttrykk for at det er uheldig at det finnes slike unntak fra fellesfag.

Vi foreslår å oppheve bokstav b. Vi foreslår å beholde unntakene i bokstavene a og c, men foreslår å endre bokstav a noe.

? Bør det kunne gis unntak for bestått i inntil to fellesfag på yrkesfaglige utdanningsprogram?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

4.1.4.1. Nærmere om unntakene

Disse unntakene strekker seg tilbake til den tidligere fagopplæringsloven. Formålet med unntakene var å åpne for at elever som hadde spesielle vanskeligheter med enkelte fellesfag, og som ikke greide å bestå faget, likevel kunne oppnå vitnemål og fag- og svennebrev.

Bokstav a

Bokstav a vil i første rekke gjelde fritak fra vurdering med karakter fordi eleven/lærlingen var fritatt fra vurdering med karakter på grunnlag av enkeltvedtak om spesialundervisning i grunnskolen, jf. forskriften § 3-20. Det har blitt gjort endringer, bl.a. i forskriften § 3-21 om fritak fra vurdering for minoritetsspråklige, uten at intensjonen har vært at dette fritaksgrunnlaget skulle omfattes av § 3-67 og § 3-44. Slik bestemmelsen står i dag omfattes dermed flere forhold av unntaket enn det som er tiltenkt. Vi foreslår å begrense unntaket i bokstav a til kun unntak på grunn av spesialundervisning i faget i grunnskolen, jf. § 3-20.

Det kan være ulike årsaker til at en elev mottar spesialundervisning, og behovet for spesialundervisning vil et stykke på vei avhenge av hvordan skolen tilrettelegger den ordinære opplæringen, f.eks. i form av lærertetthet, gruppestørrelse og tekniske hjelpemidler. Vi ber

derfor høringsinstansene om å vurdere om det er hensiktsmessig at spesialundervisning i grunnskolen unntar fra krav til bestått, uten at det foreligger dokumenterte lærevansker, jf. bokstav c.

Bokstav b

Bokstav b gjelder kun for voksne som har hatt fritak fra vurdering med karakter i videregående skole før 1999. I § 3-42 om kravene til vitnemål står det at det kan gjøres unntak hvis vilkårene i en av bestemmelsene opplistet i andre ledd er oppfylt. Det innebærer at de som oppfyller vilkårene for fritak etter § 3-22 og § 3-23 uansett vil ha krav på fagbrev og vitnemål. Unntaket har derfor, etter det vi kan se, ingen realitet, og vi foreslår å oppheve bokstav b. I tillegg til at dette står i § 3-42, foreslår vi at det presiseres i ny § 3-44 om fag- og svennebrev.

Bokstav c

Bokstav c om spesifikke lærevansker er den unntaksbestemmelsen som brukes mest i dag. Det har vært uttalt at det må dreie seg om spesielle lærevansker som kan knyttes til et fag som f.eks. store lese- og skrivevansker eller matematikkvansker. Manglende opplæring i et fag, f.eks. som minoritetsspråklig som har kommet sent til landet, gir ikke grunnlag for unntak. Som i dag kan søknader om unntak etter bokstav c ikke bli behandlet før det foreligger en sakkyndig vurdering fra PP-tjenesten.

Likestillings- og diskrimineringsnemnda uttalte 1. desember 2016 at forskrift til opplæringsloven § 1-10 var i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 5 ved at den ikke åpner for å gjøre unntak for kravet om to fremmedspråk ved studiespesialiserende studieprogram for elever i videregående skole som er så hardt rammet av dysleksi at individuell tilrettelegging ikke vil gi likeverdige opplæringsmuligheter. Det er ikke krav om to fremmedspråk på yrkesfaglige utdanningsprogram. Slik forskriften § 3-44 og § 3-67 i dag er utformet mener vi imidlertid at de som er hardt rammet av dysleksi vil anses som å ha store lese- og skrivevansker som særlig vil gå utover språkfagene norsk og engelsk. Vi mener altså at disse elevene etter samtykke vil kunne få vitnemål og/eller fag- eller svennebrev, til tross for at de ikke har bestått ett eller to fellesfag. Dette vil vi presisere i merknaden til bestemmelsen.

Tidspunkt for vurdering av unntak Forskriften er uklar på når vurderingen av unntakene skal gjøres, og når det kan fattes vedtak. Vi foreslår at tidspunktet for vurderingen tydeliggjøres i en ny bestemmelse.

Det kan ikke gis forhåndsgodkjennelse om unntak. Det vil si at det ikke er adgang til å innvilge unntak fra reglene om utstedelse av fag - eller svennebrev og vitnemål når en elev eller lærling begynner i videregående opplæring, eller når eleven eller lærlingen akkurat har strøket i faget. Vi foreslår at enkeltvedtak om unntak tidligst kan gjøres i overgangen fra Vg2 til Vg3. Dette er for mange overgangen til læretiden, men det gjelder også for elever som går yrkesfaglige skoleløp. Selv om det er gitt unntak fra §§ 3-44 og 3-67, vil ikke fag - og svennebrev og vitnemål kunne utstedes før eksamen og fag - og svenneprøven er bestått.

Bør bokstav a begrenses til de som har hatt spesialundervisning i faget i grunnskolen, eller bør den oppheves?

Kun de som har hatt spesialundervisning i grunnskolen bør omfattes

Ingen kommentar fra instansen

Støtter dere at bokstav b oppheves?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

Støtter dere at bokstav c videreføres?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

4.1.4.2. Kompetanse til å gi samtykke

Rektor avgjør søknader om unntak for vitnemål jf. § 3-44, mens fylkeskommunen avgjør søknader om unntak for fag- og svennebrev jf. § 3-67. Dette har sammenheng med hvem som vanligvis skriver ut hhv. vitnemål og fag- og svennebrev.

Gjeldende bestemmelser medfører at en person i teorien kan få unntak bare fra kravene til fag- og svennebrev eller bare for kravene til vitnemål. Fylkeskommune og rektor må ta stilling til den samme vurderingen og den samme dokumentasjonen. Dette er unødig tidsbruk. Vi foreslår at kompetansen skal ligge til den samme både for fag- og svenneprøve og vitnemål. Vi foreslår at det er fylkeskommunen som får denne myndigheten. Selv om det er fylkeskommunen som har kompetansen, har de mulighet til å delegere denne til rektor så langt det er forsvarlig.

Støtter dere at avgjørelsesmyndigheten for å gi unntak for både vitnemål og fag- eller svennebrev legges til fylkeskommunen?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

4.1.4.3. Sertifisering

I forskriften § 3-67 sjette ledd står det at det ikke kan gis unntak i strid med nasjonale eller internasjonale sertifiseringer. Vi kan ikke se at det finnes slike sertifiseringer knyttet opp mot fellesfag. Vi foreslår derfor å oppheve sjette ledd i bestemmelsen.

For endringer i strukturen i bestemmelsene se punkt 4.2.1.

Støtter dere forslaget til oppheving av leddet om sertifiseringsordninger?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

4.2. ENDRINGER I STRUKTUR

Med forslag til strukturelle endringer mener vi både flytting, opphevelse og forenklinger i bestemmelser. Vi viser kun til de mest sentrale endringene her. Mindre forslag står i merknadene til hver enkelt bestemmelse.

4.2.1. SAMLE ALT OM DOKUMENTASJON I KAPITTEL 3 DEL VI

Forskriften kapittel 3 del VI omhandler dokumentasjon, mens del VII gjelder fag- og svenneprøve. Dokumentasjon for fag- og svenneprøven og praksisbrevprøven står i dag i forskriften § 3-67, mens vitnemål reguleres i § 3-44, jf. § 3-68. Ordlyden i bestemmelsene er i stor grad den samme.

Vi mener at all dokumentasjon bør reguleres i samme del av forskriften, og foreslår at § 3-44 og § 3-67 slås sammen til en bestemmelse i ny § 3-44a. Det innebærer at ny § 3-44 omhandler unntak både for å få vitnemål og fag- eller svennebrev og praksisbrev.

Vi foreslår at § 3-68 oppheves. Bestemmelsen viser i stor grad til § 3-42 og § 3-45. Vitnemål reguleres i § 3-42, og kompetansebevis i § 3-45. Etter Utdanningsdirektoratets syn er det verken behov for eller ønskelig å gjenta kravene til vitnemål og kompetansebevis i § 3-68. I gjeldende § 3-42 vises det til opplæringsløp som gis studie- og/eller yrkeskompetanse. I § 3-68 første og andre punktum står det at det også skal utferdiges vitnemål som dokumentasjon for bestått fagopplæring. Dette står ikke i noen andre bestemmelser. Vi foreslår derfor at første punktum i § 3-68 tas inn i § 3-42 første ledd. Når det er klart at elever som har bestått fagopplæring har rett til både vitnemål etter ny § 3-42 og fag- og svennebrev etter ny § 3-44, anser vi det som unødvendig å presisere at vitnemålet kommer i tillegg til fag- eller svennebrev. På denne måten blir alt som omhandler dokumentasjon i del VII flyttet inn i del VI om dokumentasjon.

? Støtter dere at § 3-67 om unntak for fag- og svennebrev og praksisbrev og § 3-44 om unntak for vitnemål på yrkesfaglige studieprogram slås sammen til en bestemmelse?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

? Støtter dere en ny bestemmelse om fag- og svennebrev og praksisbrev tas inn i del VI om dokumentasjon?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

? Støtter dere at § 3-68 oppheves?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

4.2.2. SLÅ SAMMEN § 3-48 OG § 3-49

Vi foreslår at forskriften §§ 3-48 og 3-49 om hhv. fag- og svenneprøve og praksisbrevprøve og kompetanseprøve, slås sammen til en bestemmelse. Den eneste forskjellen på bestemmelsene i dag er henvisningen til § 4-4 og lokal læreplan for praksisbrevkandidater og opplæringsmålene for lærekandidater i § 3-49. Vi foreslår at prøvene reguleres i § 3-48, og at § 3-49 oppheves. Forslaget innebærer ingen realitetsendring.

Støtter dere at § 3-48 og § 3-49 slås sammen til en bestemmelse?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

4.2.3. FLYTTE §§ 3-52 TIL 3-55 TIL LÆREPLANENE

Forskriften § 3-52 til § 3-54 omhandler eksamen for særskilte lærefag, særløpsfag, og for de lærlingene som har opplæring i programfag i bedrift som en del av lærekontrakten og praksiskandidater. Eksamen for praksiskandidater omhandles i § 3-55. Dette er kompliserte bestemmelser som viser til unntaksregler. Selv om disse eksamenene er unntak fra normalordningen, ser ikke Utdanningsdirektoratet noe behov for å regulere disse særskilt i forskriften. Alle andre eksamener reguleres i læreplanene. Også disse eksamenene reguleres i læreplanene i dag. Vi foreslår å endre de aktuelle læreplanene ved at det vises til hvem som skal ha eksamenene i stedet for til en paragraf i forskriften.

Ved å oppheve disse bestemmelsene mener vi at regelverket vil bli lettere å forstå. Det har for mange vært uklart hvilke fag og på hvilket nivå eksamenene må være. Dette kan også variere mellom fag. At reguleringen av disse eksamenene i forskriften bør oppheves underbygges også av forslaget som har vært på høring om å utvide omfanget av dagens § 3-52 til også å gjelde alle fag på bygg- og anleggsteknikk. Ordlyden vil ved en ev. endring passe stadig dårligere med praksis. Vi foreslår at § 3-52, § 3-53 og § 3-54 oppheves og at dette reguleres i vurderingsdelen av læreplanene for fag.

Praksiskandidatordningen er en dokumentasjonsordning som skiller seg fra ordinær opplæring. Bestemmelsen er dessuten godt innarbeidet i sektor. Dette kan tale i retning av at bestemmelsen i dagens § 3-55 bør beholdes. På den annen side kan det være naturlig å omtale eksamen for praksiskandidater på samme måte som eksamen for elever. Alt som står i § 3-55 kan uansett ikke flyttes til læreplanene, da det ikke kun er eksamen som reguleres her. Vi foreslår at dagens § 3-55 andre, tredje, fjerde og femte ledd oppheves og flyttes til læreplanene. Vi foreslår at de øvrige leddene i bestemmelsen beholdes, men at de tilpasses og forenkles, se merknadene til forslaget.

Vi gjør oppmerksom på at innholdet i det vi foreslår flyttet til læreplanene vil være i tråd med [forslaget til endringer i § 3-54 og § 3-55](#) som var på høring høsten 2016. Det innebærer at det gis visse unntak fra eksamenene i tråd med gjeldende forvaltningspraksis.

Støtter dere at § 3-52 til § 3-54 oppheves, og at innholdet i bestemmelsene flyttes til de aktuelle læreplanene?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

Støtter dere at deler av § 3-55 oppheves og flyttes til læreplanene, og at resten av bestemmelsen beholdes og forenkles?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

4.2.4. FORENKLE BESTEMMELSEN OM PRØVENS INNHOLD OG OMFANG

Forskriften § 3-57 fastsetter innholdet og omfanget av fag- og svenneprøven. Vi har fått tilbakemelding fra fylkeskommunene og prøvenemndene om at bestemmelsen er for omfattende. Bestemmelsen er delt opp i syv ledd og det er mye tekst. Noen steder er teksten i de ulike leddene til dels overlappende. Vi har også fått innspill på at fire-delingen av prøven fremstår som kunstig. Det er også vist til at det er vanskelig å forstå hvordan prøvingen skal foregå opp mot kompetansemålene i læreplanen.

Vi foreslår å forenkle bestemmelsen betydelig, uten at dette skal føre til realitetsendringer. Vi foreslår å fjerne en del overflødig tekst i bestemmelsen, og rendyrke det som er innholdet i og omfanget av prøven. Likeledes foreslår vi å omformulere en del av teksten for å tydeliggjøre uklare begreper.

Vi foreslår å fjerne bokstavene a-d slik at oppgaven i større grad ses på som en helhet. Det sentrale ved innholdet i prøven; planlegging av oppgaven, gjennomføringen, egenrevisning av prøven og dokumentasjonen skal komme tydelig frem. Ved hver prøve skal alle delene prøves, men prøvenemnda skal vektlegge kandidatens helhetlige kompetanse. Hvor mye tid som skal benyttes på de ulike oppgavene, vil variere fra lærefag til lærefag. Like viktig er det at utformingen av fag- og svenneprøven tar høyde for at kandidaten gis mulighet til å vise sin kompetanse i så store deler av faget som mulig. Dette innebærer en del utfordringer for prøvenemndene.

Det har vært uklart hva som kan tas opp i den oppsummerende samtalen til slutt. En oppsummerende samtale skal tjene som hjelp til faglig avklaring av det prøvestykket kandidaten har utført. Dette kan for eksempel være aktuelt dersom nemnda er i tvil om hvilken karakter kandidaten skal ha. Det er ikke slik at denne samtalen er ment for å introdusere kandidaten for et nytt tema uten tilknytning til prøven. Vi har foreslått en presisering som viser til at samtalen ikke bare kan brukes til avklaringer fra prøvenemndas side, men at det også er mulighet for

kandidaten til å få vist kompetansen sin. Dette vil være en endring sett opp mot dagens bestemmelse.

Støtter dere forslaget til forenkling og presisering i § 3-57 om prøvens innhold og omfang?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

4.3. FORSLAG TIL MINDRE ENDRINGER

4.3.1. PRØVEN AVHOLDES I BEDRIFTEN

Til tross for innspill fra noen faglige råd foreslår vi ikke å gjøre store endringer i gjeldende regel om hvor prøven skal avholdes i § 3-58. Behovene vil her være svært ulike fra lærefag til lærefag, noe innspillene fra de faglige rådene illustrerer. Vi mener at hovedregelen fortsatt bør være at prøven avholdes i lærebedriften, og foreslår å gjøre dette noe klarere i bestemmelsen.

Prøvestasjon nevnes i dag ikke i bestemmelsen, til tross for at det er svært utbredt. Dette bør etter vårt syn nevnes eksplisitt som et unntak, slik at det kommer frem at fylkeskommunen unntaksvis etter å ha innhentet råd fra prøvenemda kan bestemme at hele eller deler av prøven skal avholdes i prøvestasjon eller på et annet sted.

Bør det komme frem av bestemmelsen at prøvestasjon er et sted der prøven unntaksvis kan avholdes?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

4.3.2. PRØVEAVGIFT TIL UTSATT PRØVE

Det fremgår av § 3-63 siste ledd at «Praksiskandidatar må sjølve melde seg til utsatt fag- eller sveineprøve og betale ny prøveavgift». Utsatt prøve er der praksiskandidaten har dokumentert fravær fra en prøve. Vi mener det er urimelig at en kandidat som har dokumentert fravær fra en prøve må betale to prøveavgifter, både for prøven han/hun ikke møtte på og for utsatt fag- eller svenneprøve. Vi foreslår derfor at det tas ut av bestemmelsen at disse må «betale ny prøveavgift». En praksiskandidat må fortsatt melde seg opp til utsatt fag- eller svenneprøve selv.

Er dere enig i at praksiskandidater ikke bør betale for utsatt fag- eller svenneprøve?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

4.3.3. GRUNNLAG FOR VURDERING AV ARBEIDET

I § 3-57 siste ledd står det at prøvenemda i tillegg til oppgaven skal utarbeide et grunnlag for vurdering av kandidatens arbeid med fag- eller svenneprøven. I tidligere merknader til bestemmelsen har det stått at dette skal være et støttemateriale som kan sammenlignes med sensorveiledninger til eksamen. Det har imidlertid vært uklart hva som ligger i dette, og hva som kan forventes av prøvenemndene. Uttrykket «grunnlag for vurdering» kan også fremstå som misvisende i denne sammenhengen, da det etter § 3-3 er kompetansemålene som er grunnlaget for vurdering.

Vi foreslår at denne bestemmelsen oppheves, og at det i opplæringen av prøvenemndene vises til hvordan de på best mulig måte skal informere kandidaten og vurdere hans eller hennes arbeid.

Det er viktig at kandidatene får all informasjon de skal ha om oppgaven og hvordan prøven skal vurderes. Vi ønsker ikke at et forslag om oppheving av denne bestemmelsen skal føre til at kandidatene blir mindre rustet til å gjennomføre fag- eller svenneprøven.

? Støtter dere at siste ledd i § 3-57 oppheves?

Nei

Vi ser problemstillingen direktoratet nevner. Samtidig kan slike støttedokumenter være et viktig bidrag til arbeidet med utvikling og samordning av prøvenemndenes arbeid. Vi foreslår derfor at paragrafen beholdes

4.4. AVKLARINGER

På bakgrunn av innspill fra fylkeskommuner og faglige råd ønsker vi å gjøre enkelte avklaringer, uten at vi foreslår materielle eller strukturelle endringer.

4.4.1. PRØVEN TILPASSER VIRKSOMHETEN

Et faglig råd viser til at setningen i § 3-48 og § 3-49 om at «dersom prøva blir gjennomført i lærebedrifta, skal prøva tilpassast verksemda i bedrifta», kan fjernes. De mener dette er en unødvendig detaljstyring, samt at det fremstår som om det er valgfritt å legge prøven til prøvestasjon eller bedrift.

Vi foreslår ikke å fjerne at prøven skal tilpasses virksomheten i lærebedriften. Dette kommer av at innholdet i arbeidshverdagen kan variere en del fra bedrift til bedrift, uten at det vil hindre prøving i kompetansemålene for faget i bedrift. Opplæringen i bedrift skal legges opp slik at målene i læreplanen kan nås, og kontrakten skal vise hvem som har ansvaret for de ulike delene av opplæringen jf. opplæringsloven § 4-4 og 4-5. At prøven tilpasses virksomheten vil også sikre at kandidaten prøves opp mot det han eller hun har lært. Det er derfor naturlig at prøven tilpasses stedet/ev. stedene lærlingen har vært ansatt, både av hensyn til bedriften og lærlingen.

Vi foreslår imidlertid at setningen om tilpasning koples sammen med setningen om at opplæringen normalt skal avholdes i bedriften.

4.4.2. EKSTRA PRAKSIS FOR PRAKSISKANDIDATER SOM IKKE BESTÅR

Noen fylkeskommuner har vist til at forskriften § 3-55 og § 3-62, i motsetning til den tidligere fagopplæringsloven, ikke stiller krav om ekstra praksis før kandidatene melder seg opp til ny prøve. De mener dette bør tas inn igjen.

I dag står det at ny prøve tidligst kan avholdes etter 6 måneder. Det står ikke noe om at praksiskandidaten må bruke denne tiden på noe.

De fleste praksiskandidater er allerede i relevant jobb. Det kunne derfor vært aktuelt å kreve seks måneder ekstra praksis før praksiskandidater kan melde seg opp til ny prøve. Det vil imidlertid føre til noen utfordringer. For det første er praksiskravet fastsatt i lovens § 3-5, og det vil trolig ikke være adgang til å utvide praksiskravet som er satt i loven, selv for prøve nummer to, uten å endre loven. For det andre vil fylkeskommunen få mer arbeid med godkjenning av praksis. For det tredje kan det vanskelig kreves at en slik praksis må være i hundre prosent stilling. Dette vil kunne gi utfordringer bl.a. i helsesektoren, der stillingsbrøken ofte er liten.

På bakgrunn av dette foreslår vi at bestemmelsen står som i dag, uten å fastsette hva de seks månedene brukes til. Vi foreslår at dette kun står i bestemmelsen om ny eksamen (gjeldende § 3-62), ikke i bestemmelsen om praksiskandidater (gjeldende § 3-55).

4.4.3. KARAKTERSKALAEN

Vi har fått innspill fra enkelte fylkeskommuner om at det kan være behov for en bredere karakterskala enn den som finnes i dag. Ett faglig råd har på den annen side foreslått å kun ha to vurderingsuttrykk. Utdanningsdirektoratet ser ikke behov for verken utvidelse eller innskrenkning av den tredelte skalaen. Vi tror ikke dette vil gjøre det lettere å vurdere kandidatene, og foreslår derfor ingen endringer i forskriften § 3-4, jf. § 3-59.

4.4.4. BEHOLDE PRØVEARBEID VED BESTÅTT

I forskriften § 3-61 står det at prøvearbeidet skal oppbevares hvis prøven ikke er bestått. Videre er det fastsatt i forskriften § 5-1 at man kan klage på karakterer til fag- eller svenneprøver. Slik sett fremstår det som om det er en klagerett også der prøven er bestått. I forskriften § 5-3, jf. § 5-14 står det imidlertid at klagen kan føre til at karakteren blir endret fra ikke bestått til bestått. Det står ikke at karakteren kan endres fra bestått til bestått meget godt. Kandidater som har bestått kan etter dette ikke klage på den faglige vurderingen. Vi mener at kandidater som har vært oppe til fag- og svenneprøve bør ha en tilsvarende klageadgang som de som har vært oppe til skriftlig eksamen, og at prøvearbeidet også bør oppbevares for disse. Det er ikke hensiktsmessig å foreslå å endre § 3-61 før Kunnskapsdepartementet har avgjort om direktoratets forslag til endringer i kap. 5 om klage skal sendes på høring.

4.4.5. SAMMENSETNINGEN AV PRØVENEMNDA

I forskriften § 3-56 reguleres kravene til sammensetningen av prøvenemnda for fag- og svenneprøven. Vi har fått tilbakemeldinger om at det er uklart hva som ligger i kravet til «formell faglig kompetanse». Mange oppfatter kravet til «formell faglig kompetanse» som ensbetydende med et fag- eller svennebrev. Fag- eller svennebrev i faget vil være formell faglig kompetanse, men bestemmelsen utelukker ikke at også annen formell kompetanse vil kunne oppfylle dette kravet. Dette er nødvendig bl.a. i nye lærefag. Vi mener at fylkeskommunene vil være tjent med et handlingsrom og foreslår derfor ikke å stille nærmere krav til kompetanse. Fylkeskommunen

må ut fra kravet til «formell faglig kompetanse» sammenholdt med «oppdatert arbeidslivserfaring» i faget, foreta en selvstendig vurdering.

4.4.6. TILSYNSPERSONER

Vi har fått innspill om uklarheter rundt fylkeskommunens ansvar for tilsyn under prøven. Paragraf 3-58 i forskriften fastsetter at det er opp til fylkeskommunen hvordan de ønsker å organisere dette. Eksempelvis kan en av medlemmene av prøvenemnda ha ansvaret for tilsynet med kandidaten. Det er også fullt mulig for fylkeskommunen å la andre enn prøvenemndsmedlemmene ha ansvaret for tilsynet underveis, eksempelvis en person som jobber i lærebedriften. En tilsynsperson som ikke er i prøvenemnda, vil ikke vil kunne overta prøvenemndas ansvar for å vurdere kandidatens arbeid i prøveperioden. Vi foreslår ikke å endre reglene om dette i § 3-58.

Har dere noen kommentarer til disse avklaringene?

Ingen kommentar fra instansen

5. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Vi kan ikke se at våre forslag til endringer vil føre med seg vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser. Enkelte forslag, som forslaget om å redusere kravet til antallet prøvenemndsmedlemmer som må møte ved prøvestart, vil kunne redusere enkelte utgifter for fylkeskommunene. At praksiskandidater ikke skal måtte betale prøveavgift til utsatt prøve vil få noen små økonomiske konsekvenser i forhold til i dag.

At bestemmelser er kortet ned og flyttet i læreplanene vil kunne få positive administrative konsekvenser for sektor. På den annen side vil flytting og andre endringer i bestemmelsene føre til at fylkeskommunene og lærebedriftene må gjøre endringer i systemer og maler.

Mener dere at endringene vil føre med seg vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

GENERELL KOMMENTAR

Ingen kommentar fra instansen

Vennlig hilsen

Hilde Nakken
divisjonsdirektør

Cathrine Børnes
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent.